

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

© Гринів Т.Т., 2010

Проаналізовано обсяги залучення іноземних інвестицій в економіку України за останні три роки. Розглянуто причини, які перешкоджають надходженню іноземного капіталу в Україну. Досліджено напрями державного сприяння розвитку іноземного інвестування вітчизняної економіки в умовах кризи.

Ключові слова: іноземні інвестиції, галузева та регіональна структура іноземних інвестицій, гарантування іноземного інвестування, кризовий стан економіки, державний захист інвестицій.

The scope of drawing of foreign investment to the economy of Ukraine for last 3 years is analyzed. The causes which prevent from coming foreign money in Ukraine are considered. The State assistance directions of foreign investment's development for Ukrainian economy in depression are researched.

Keywords: foreign investment, branch and regional structure of foreign investment, guarantee of foreign investment, depression economic, State protection of investment.

Постановка проблеми

Спад української економіки, викликаний світовою фінансово-економічною кризою, істотно вплинув на інвестиційну діяльність. Уповільнення залучення обсягів іноземних інвестицій зумовлене не лише тим, що українська економіка стала менш привабливою для іноземних інвесторів, але й тим, що багато іноземних інвесторів під час кризи спрямували свої кошти на внутрішні ринки для підтримання економіки своїх країн і різко скоротили інвестиційні вкладення за кордон, а деякі інвестори взагалі призупинили реалізацію інвестиційних проектів на певний час.

Іноземне інвестування залежить від загальних макроекономічних тенденцій і показників, а вони сьогодні є не дуже втішними: зменшилися темпи підвищення внутрішнього попиту, активізувались інфляційні процеси, зросли валютні ризики тощо. Тому в умовах сьогодення актуальним стає завдання – підвищити привабливість української економіки для іноземних інвесторів за допомогою реалізації заходів щодо сприяння залученню закордонних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Багато науковців і практиків, серед яких доктор екон. наук, проф. О.В. Гаврилюк [1], директор Східноєвропейського інституту Ф. Вінсентц, аналітик інвестиційної компанії Concorde Capital О. Вікторов, голова правління інвестиційної групи East Capital П.Е. Хаканссон [2], канд. юрид. наук О. Кіт [3] та інші у своїх працях і доповідях відводять особливе місце проблемі підвищення української інвестиційної активності, а також пропонують заходи щодо виведення української економіки з кризового стану.

Постановка цілей

Основними цілями виконаного дослідження є:

- 1) проаналізувати обсяги залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах кризи, тобто за останні три роки;
- 2) виявити причини, які впливають на зменшення капіталовкладень в економіку України;
- 3) дослідити заходи щодо сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну.

Виклад основного матеріалу

За останні роки українська держава значно підвищила свою інвестиційну активність та вжила низку заходів для її підвищення, а саме: було підписано угоди про сприяння і взаємний захист інвестицій із понад 70 країнами світу, укладено більше ніж 50 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, ратифіковано Вашингтонську конвенцію 1965 року про порядок вирішення інвестиційних суперечок між

державами та іноземними суб'єктами господарювання, вступ України у 2008 р. у СОТ. Завдяки вжитим заходам приріст іноземних інвестицій в Україну, починаючи з 2005 р., становив понад 20 %. Однак світова фінансова криза, яка почалась у 2008 р., зруйнувала надії вітчизняних підприємців на отримання фінансових надходжень з-за кордону. На думку світових фінансових експертів, криза є довгостроковою, тому розвиток інвестиційної діяльності в Україні буде проблематичним. Хоча, як видно зі статистичних даних (табл. 1, табл. 2) [4–5], іноземні інвестиції в економіку України не припиняли надходити.

На початку 2009 р. іноземні інвестори в економіку України вклали 1175,5 млн. дол. США: з країн Європейського союзу надійшло 684,1 млн. дол. США (58,2 % загального обсягу), з країн СНД – 297,4 млн. дол. США (25,3%), з інших країн світу – 194,0 млн. дол. США (16,5 %).

Вилучення капіталу нерезидентами на початку 2009 р. становило 70,1 млн. дол. США.

Таблиця 1

Основні економічні показники України за 2008–2010 рр.

№	Показник	Станом на:			Динаміка з початку 2009 р., %
		01.01.2008 р.	01.01.2009 р.	01.01.2010 р.	
1	ВВП у фактичних цінах, млн. грн.	720731	950503	914720	-3,76
2	Кількість наявного населення, млн. осіб	46,37	46,16	45,92	-0,52
3	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млрд. дол. США	29,5	35,7	40,03	+12,12
4	Прямі іноземні інвестиції на одну особу, дол. США	636,5	775,3	1132,0	+46,01
5	Прямі інвестиції з України, млрд. дол. США	6,19	6,19	6,22	+0,34
6	Номінальна середня заробітна плата, грн.	1351	1809	1993	+10,17
7	Мінімальна заробітна плата за місяць, грн.	515	605	884	+46,12

Таблиця 2

Обсяги прямих іноземних інвестицій (на початок року; млн. дол. США)

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
1999	2810,7	97,5
2000	3281,8	98,5
2001	3875,0	170,3
2002	4555,3	155,7
2003	5471,8	144,3
2004	6794,4	166,0
2005	9047,0	198,6
2006	16890,0	219,5
2007	21607,3	243,3
2008	29542,7	6196,6
2009	35723,4	6198,6

У 2009 р. зросли обсяги інвестування з Російської Федерації – на 285,9 млн. дол. США, Нідерландів – на 196,2 млн. дол. США, Кіпру – на 158,9 млн. дол. США та Швейцарії – на 61,9 млн. дол. США [4].

Приріст іноземного капіталу у 2009 р. спостерігався у сфері фінансової діяльності – на 284,4 млн. дол. США, операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – на 236,0 млн. дол. США, торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку – на 56,4 млн. дол. США, а також у промисловості – на 78,3 млн. дол. США.

Найбільше інвестицій надійшло у промисловість – 8124,0 млн. дол. США (22,3 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну), зокрема у переробну промисловість – 6898,1 млн. дол. США, добувну – 1079,2 млн. дол. США, у фінансову сферу – 7439,1 млн. дол. США (20,4 %), сферу операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – 3847,5 млн. дол. США (10,5 %), торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку – 3744,3 млн. дол. США (10,3 %) [4]. Галузева структура іноземних інвестицій на 1 січня 2009 року наведена на рис. 1.

Щодо регіонального спрямування, то найбільше іноземного капіталу вкладено в Київську область та індустріальні регіони – Донецьку, Дніпропетровську та Запорізьку області (рис. 2).

У 2010 р. очікуються нові інвестиційні надходження: передбачається залучення майже 5 млрд. дол. США на реалізацію проектів з підготовки проведення в Україні чемпіонату Європи 2012 року з футболу.

Найбільшими іноземними інвесторами можна назвати такі компанії: Mittal Steel, Siemens, Volkswagen, Deutsche Telecom, Jabil Circuit and Electronics, Sony, Panasonic, Coca-Cola, Carlsberg, Kraft Foods, Nestle, Philip Morris, Raiffeisen Bank, Erste Bank, EFG Group, McDonalds, Metro Cash & Carry, Peterson та інші [6].

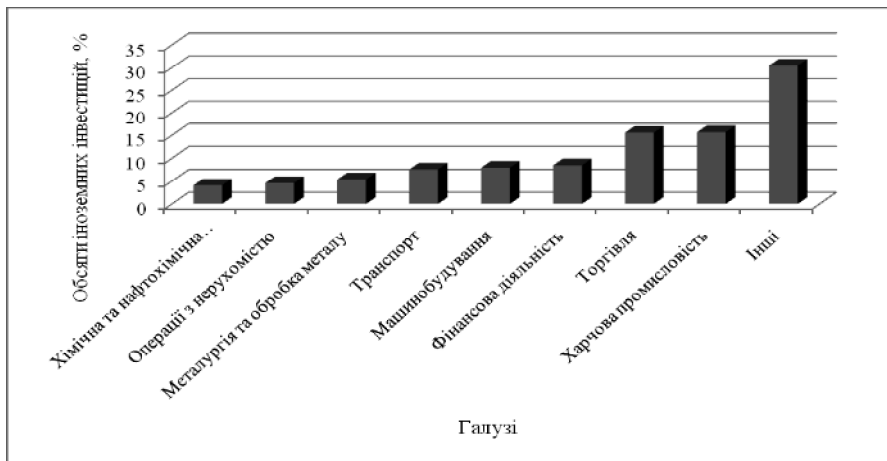

Рис. 1. Галузева структура іноземних інвестицій в Україні на 01.01.2009 р.

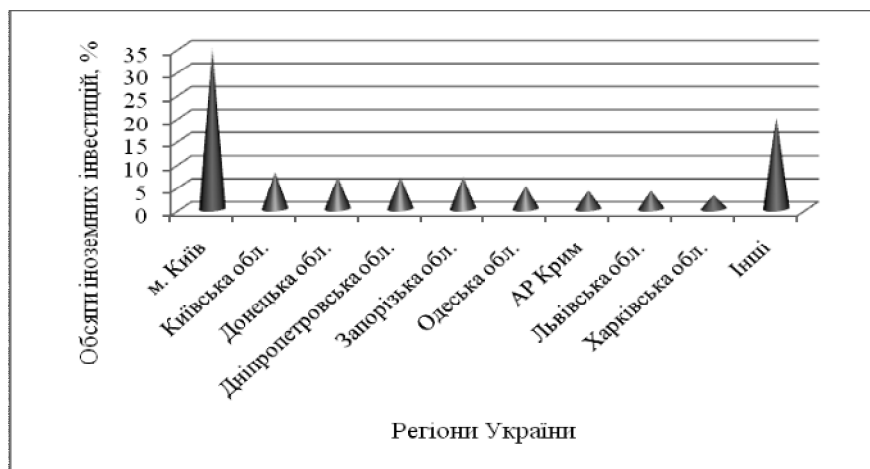

Рис. 2. Регіональна структура іноземних інвестицій в Україну на 01.01.2009 р.

Як свідчать статистичні дані, іноземні інвестиції в Україну не перестають надходити, однак їх обсяги дещо скоротилися порівняно з докризовим періодом. Прогнози іноземних аналітиків також не є оптимістичними. Німецькі експерти вважають, що обсяги іноземних інвестицій цього року зменшаться вдвічі порівняно з минулим роком, а експерти ООН констатують, що Україна катастрофічно втрачає довіру інвесторів через спад промислового виробництва, зростання інфляції, знецінення національної валюти і падіння фондових індексів [2].

Справді, сьогодні в Україні існує багато перешкод і проблем із залученням іноземних інвестицій, серед яких:

- корумпованість влади. Іноземні вкладники сподіваються, що українська влада забезпечить максимальну прозорість інвестиційних схем;
- жорстке оподаткування. В нашій країні існує велика кількість різних видів податків, спостерігається несвочасність повернення податку на додану вартість, а також відсутність стабільності податкового законодавства;
- складність реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних та митних процедур. Реєстрація іноземних інвестицій згідно з встановленими процедурами триває місяцями, а крім того, створюються нові види ліцензій і спеціальних дозволів та скасовуються пільги, які раніше існували;
- відсутність чітких і простих процедур викупу й оренди землі для ведення господарської діяльності;
- відсутність державного захисту інвестицій. Інвестори вимагають захисту своїх прав та інтересів у судах, підвищення ефективності судової системи, створенням системи контролю за ухваленням судами відверто неправових, рейдерських рішень.

Визначені Законом України “Про захист іноземних інвестицій” від 19.03.1996 р. права іноземних інвесторів та гарантії захисту цих прав через відсутність дієвих законодавчих механізмів, здебільшого залишаються, на жаль, тільки деклараціями. А податкове і митне законодавство України не спрямоване на захист прав іноземних інвесторів, що є істотною відмінністю від законодавства європейських країн, яке передбачає зменшення податкового і митного навантаження на іноземних інвесторів.

З метою забезпечення сприяння іноземному інвестуванню у вітчизняну економіку в січні 2009 р. був створений спеціальний центральний орган виконавчої влади – Національне агентство іноземних інвестицій та розвитку [6], яке сприяє реалізації проектів з іноземними інвестиціями, розробляє цільові програми розвитку регіонів, а також надає пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань іноземного інвестування.

Крім того, в нашій країні створене і діє Державне агентство України з інвестицій та інновацій [7], яке співпрацює з Міністерством закордонних справ України. У 2010 р. агентство вже розпочало роботу із налагодження контактів з інвестиційними та інноваційними установами Республіки Грузія та Королівства Нідерланди. Продовжено роботу щодо співпраці з проектом Організації економічного співробітництва та розвитку ОЕСР “Стратегія секторної конкурентоспроможності для України”, який спрямований на пришвидшення розвитку сектору інвестицій, конкурентоспроможності та покращення ділового клімату. Ведуться переговори щодо підписання угод про вільну торгівлю між Україною і Європейською асоціацією вільної торгівлі та урядом Канади. Планується запровадити механізм державного венчурного інвестування. З цією метою агентство підготувало проектну пропозицію на участь у програмі Уряду Нідерландів “G2G” “Вивчення досвіду Нідерландів у сфері створення за участю та/або сприяння держави структур венчурного інвестування”. З метою встановлення практичних напрямів співпраці для реалізації спільних завдань в інвестиційній та інноваційній сферах підписано Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю від 04.03.2010 р. між Державним агентством України з інвестицій та інновацій та Німецьким агентством технічної співпраці (GTZ) згідно з програмою “Сприяння економічному розвитку та зайнятості”; розроблено проект Меморандуму про взаєморозуміння та співпрацю між Державним агентством України з інвестицій та інновацій та Польським Агентством з інформації та іноземних інвестицій; встановлено контакти з Центром наукових інновацій Національної академії наук Республіки Азербайджан та передано на розгляд проект Меморандуму про співпрацю та взаєморозуміння; у ході реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння та співпрацю між Державним агентством України з інвестицій та інновацій та Агентством з інновацій та трансферу технологій Академії наук Республіки Молдова розроблено проект плану дій, що передбачає спільну участь у проектах технічної допомоги.

Для посилення захисту прав інвесторів та сприяння залученню інвестицій в економіку України необхідно удосконалити законодавство у сфері іноземного інвестування. З цією метою Державне агентство України з інвестицій та інновацій розробило проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про режим іноземного інвестування”, який передбачає [7]:

1) надання права іноземному інвестору застосовувати до прав і обов’язків, визначених договором, який регулює відносини, пов’язані зі здійсненням іноземних інвестицій, законодавство України, чинне на момент його укладення протягом п’яти років з моменту укладення договору;

2) здійснення реквізиції іноземних інвестицій виключно на підставі та в порядку, встановлених законом. Строки виплати та розміри відшкодування вартості реквізованого майна визначаються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

3) надання гарантій вивезення за межі території України документів у паперовому вигляді або електронних документів, одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій;

4) встановлення відповідальності посадових осіб за порушення встановлених законодавством строків державної реєстрації іноземних інвестицій та вимагання не передбачених законодавством документів для здійснення такої реєстрації;

5) незвільнення від обкладення митом майна, що було ввезено в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, у разі відчуження упродовж трьох років корпоративних прав, що були набуті іноземним інвестором у зв’язку із внесенням зазначеного майна до статутного фонду цього підприємства.

Крім запропонованих загальнодержавних заходів сприяння розвитку іноземного інвестування, прогнозується вихід з кризового стану в другому півріччі 2010 року банківської системи і відновлення валютного кредитування із зменшеними відсотками за позиками (із 12 % до 8–9 % річних).

Висновки

У результаті виконаного дослідження нами проаналізовано сучасний стан сфери іноземного інвестування в Україні та визначено заходи для покращення інвестиційного клімату в Україні в умовах кризи, які сприятимуть залученню іноземних інвестицій у пріоритетні сфери економіки та інфраструктуру, необхідну для проведення в Україні чемпіонату Європи 2012 року з футболу, а також активізуватимуть інноваційну діяльність.

Перспективи подальших досліджень

Для виходу української економіки з кризового стану і, зокрема, для стимулювання залучення іноземних інвестицій в національне господарство доцільно розробити план заходів, а можливо, і державну

програму сприяння припливу іноземних коштів в Україну через надання іноземним інвесторам певних пільг і спрощення деяких юридичних процедур у податковій, реєстраційній, ліцензійній, митній та інших сферах.

1. Гаврилюк О.В. Інвестиційні антикризові стратегії // Інвестиції та інноваційний розвиток. – 2009. – №1. Режим доступу: [http://www.in.gov.ua/files/content/2009_1.pdf]. 2. Іноземні інвестиції в Україні в умовах кризи. Режим доступу: [http://new-politic.at.ua/publ/12-1-0-10]. 3. Кім О. Особливості інвестування в Україну // Правовий тиждень, – 11.08.2009. – № 32. Режим доступу: [http://www.legalweekly.com.ua/article/guid=1316]. 4. Динаміка основних економічних показників у 2008–2010 рр. Режим доступу: [www.ukrstat.gov.ua]. 5. Основні економічні показники станом на 05.05.2010 р. Режим доступу: [www.bank.gov.ua]. 6. Інвестиційний клімат України // Торговельно-економічне співробітництво. Можливості для бізнесу в Україні. Режим доступу: [http://www.mfa.gov.ua/Kuwait/ua/28538.htm]. 7. Звіт Державного агентства України з інвестицій та інновацій за I квартал 2010 року. Режим доступу: [http://www.in.gov.ua/index.php?land=ua&get=559&id=2452].

УДК: 377:338.46

О.М. Кашуба

Представництво Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва у Львівській області

ОЦІНКА ФАКТОРІВ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

© Кашуба О.М., 2010

Визначено фактори розвитку неперервної освіти в регіоні, наведено результати авторського дослідження оцінки істотності соціально-економічних факторів у реалізації неперервної освіти громадян у Львівській області на підставі опитування і порівняння думки роботодавців, населення, яке працює, студентів та адміністрації ВНЗ, показано вплив неперервної освіти громадян на інноваційний розвиток регіону через підвищення його інтелектуального потенціалу.

Ключові слова: неперервна освіта, фактори розвитку неперервної освіти, людський капітал, інтелектуальний капітал, регіон, регіональна стратегія розвитку, інноваційний розвиток регіону.

The present work determines the factors of the development of the continuous education in the Lviv region. The polling results considering the abovementioned factors from the point of view of the employers, working population, students and university administration are presented. The work presents the effect of the continuous education of the population at the innovative development of the region.

Keywords: continuous education, factors of development continuous education, human capital, intellectual capital, region, regional strategy of development, innovative region's development.

Постановка проблеми

В умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи у світовому масштабі освіта стає одним із головних та особливо значущих ресурсів сучасного суспільства. Рівень, якість, доступність, перспективність та безперервність освіти громадян великою мірою визначають інноваційні можливості посткризового економічного та соціального розвитку країни. Як наслідок – підвищення добробуту населення та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки країни у міжнародному масштабі.

Особливу роль у формуванні інноваційного розвитку країни та її регіонів, виконанні освітянських функцій на всіх етапах життєдіяльності суспільства відіграє неперервна освіта громадян. Саме неперервна освіта покращує здобутки окремих людей, нації чи суспільства щоденно, в міру набуття та впровадження у життя нових знань та технологій. У контексті приєднання України до Болонської декларації все більшої актуальності набувають питання створення системи одержання професійної освіти упродовж життя.